

ШЫННЫН НОМЧУКЧУЛАРЫНЫН ЧАМЛААРЫ

СЭКП-нің XXI съездинин тоогулуг шийтпирлерин амдырада ботландыр, чеди чыл планин хуусаа бетинде кууседир дээш демиселе муракчы ажил-агылларын, муракчы кижилерин чедишиктерин, дуржугаларын көргүзүп, ажилда четпестерин илердеп, оларын эки алырын аргазын «Шын» солуну дамчыштыр сүмөлөп бижи турар идеялейн бижикилерин саны хун бүрү көүдөп турар.

С. Танов, С. Танзын-оол, Х. Кара-оол, М. Чимбин, С. Согнам, М. Чартак-Хуна, С. Самия, М. Бурбо, В. Дүмөн-Байыр, О. Этке-оол, В. Сарба, Ч. Бар-оол, С. Сырат-оол, В. Доржу, С. Сандан, Е. Лубошикова, Т. Олуштай, С. Дагба, С. Молдурга, М. Кызыл-оол болгаш оон-даа өскөлөри бижези чүүлдери бистин солунун арыннарына үргүчү парлаттынып турар.

Амгы үедө солунун мурунда салдынып турар кол сорулга болза, чеди чылдык ийги чылы — 1960 чылда ажил-агыл болгаш культура тургузуушунун талазы-биле областын мурунга салдынып турар сорулгаларын чедишиктерин шийтпирлерин дээш демиселе ажилчы чоннары мобилизастаары болур. Областын партия организациязынын мурунга салдынып турар оа чугула сорулганы кууседирге бижики бүрүзү, номчукчу бүрүзү идеялейн киржир хүлээлели. Чарыштын тилекчилеринин эки үлгерин илердедир, ажилаттырмай турар курдавырларын илередир болза, бистин бурунгаар шийтешкиништи шалтыктап турар четпестеде кам-хайра чок демисейр — бо темаларга чагааларын үргүчү бижири редакция дилеп турар.

Часкы тарылгага белен Бедик дүжүт дээш

Чеди чылдык ийги чылы—1960 чылда өлкөдө дүжүтү өстүрүп алып дээш Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхозунун таралжылары часкы хову ажилына белеткелдерин хынамчалыг чорудуп турарлар.

Артель бо чылын 1722 гектар черге тараа, 70 гектар черге картофель, ногаа культурааларын тарып, олуртуп болгаш бо чылын тарымыр чоруктен чылын белеткиткен.

Колхозу тарааажылар бүгү үрезин фондун чышып, олуртурунга белен кылдыр арыглап уруп алган. Тарылга шөлдеринде 234 тонна өдөкти сөөртүп төккөн болгаш чешинчилде сөөртүлгези үргүлчүлөп турар. Чешинчилде сөөртүлгезинде 6 автоташналыг комсомолчулар звенозу ажилдап турар.

Колхозтун механизаторлары часкы хову ажилына кирер машина-техниканын септелгезин дооскан. 14 тракторну кождуз чепсектери-биле

5—6 ажил хүнүндө

Чөөн-Хемчик районун Ленин атыг көдө ажил-агыл артелинин механизаторлары чеди чыл планин ийги чылын часкы тарылгага кирер тракторларын, көдө ажил-агыл машиналарын септелгезин организасты чоруткан.

Язы-бүрү марзалыг 13 тракторну, 12 автоташны, 60 илбирни, 9 сеаланы, картофель олуртуу 1 машина, 3 лүшүнүктү болгаш өске-даа кождуз херекселерин септеп дооскан, Сесеге хову турлаанда чыскаап, тургускан.

Чемшичидилгени ам-даа хейнү сөөртүр

«Ишкин» колхозтун Ак-Тал, Иш-кин-Асы сут-бараан фермаларынын чанынга кукуруза тарымын планда бүрдүнгөн. Оон шөлүгө 1000 тонна өдөкти төгөр плангы. Комсомол организациязы (секретары Т. Ондар) кукуруза, ногаа, картофель шөлдеринге чемшичидилге сөөртүп төгөр ажилде 55 комсомолчуларын болгаш аныктарын өмилдөөн.

Артель баштаар чери «ДТ-28» деп тракторну, бир автомашинаны база бир тергени болгаш өске-даа тырттар күштерин шөлдерге чемшичидилге сөөртүр комсомолчуларда бижылган. Олар кукуруза шөлүгө 675 тонна, картофель, ногаа шөлүгө 210 тонна өдөкти төгкөннөр. Комсомолчулар Т. Төлүш, М. Калдар-оол, човачы О. Базыр-оол, тракторист М. Баян өдөк сөөртүлгезинге кончт кызымак ажилдааннар.

«Бора-Тайга» колхозтун 20 кижик составтын кукурузачылары бо чылын кукурузанын гектар бүрүзүндө ногаан масаык беди дүжүтүн чедилип алып дээш демисейр турар, кукуруза шөлүгө 400 тонна өдөкти сөөрткөн. «Алдан-Мадыр» колхозтун комсомолчулары болгаш аныктары шөлө 450 тонна өдөкти төгкөн. Чемшичидилгени тарылга шөлдеринче планин алып, ам-даа хойнү төгөр дээш шыгын ажилдаар уаурулут.

Чаңгысты-даа хоратпас

Бай-Тайга районун «Малчын» колхозунун Мөген-Бүренде хойжуу Иргит Чымбаевин Чоргаларын өг-бүлөз кадамында хон кыштан менди ажырап, малдын чаш төдүн чидирг чокка камгалап алып дээш эрестиг амылап турар.

Хойжуларын колданында төрүрү 258 хой бар, оларын күш-деңгилдери эки. Амгы үедө 210 баш хойлар хураганнаа, оларын чаш төтү менди.

— Бистин бо черге чаш ширин болур чүве, калары кижиге харыс-салга улам-ла бедир, бүгү-ле хемчеглерин ап турган. Бойдуштун айыны салга чангыс-даа баш мал хоратпас сорулганы салып алган бис—дес, эш Чоргал чугалап турар.

Фот. Д. Мижиттин.

Чурукта: И. Чоргал өөнүч ээзи-биле мал аразында.

Кызылда школа-интернаттын өөреникчилери чазанын бөдүүн билегеринге чачыгып, чамдык эт-херекселдерин кылп турарлар. Чазанын ажилын күш-ажыл башкызы М. Лехин удуртуп турар.

Фот. К. Гладышеванин.

Улуг Октябрының 43 чыл оюнга алдар кылдыр

Колхозчу тудугчулар чыл-чылда улуг ажилды бүдүрүп, чуртталга бажынаарынын, культура-амыдыралдык болгаш бүдүрүлге тудуг-ларынын тудуун калбартып турарлар. Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» көдө ажил-агыл артели сууржуданын тудуг ажилын 1956 чылда-ла үе шийтпирлесе-даа, колхозтун экономиказы улам-ла сайзырап, колхозчуларын саны көвүдөп, культурагун негедези улам-ла бедир турары-биле чал-ча тудугчуларын кымыр хун бүрү негедезин турар.

Артель бо чылын 10 чуртталга бажынын, өрткөн чымыр шала кылдынган бир гаражты, саман-биле кылган 2 чуртталга бажынын тудуп, ажилга кирерин бүдүрүлгө планында көрдүнгөн. Оон ангыда колхозка 160 кижик өөренип школары болгаш мал кажааларынын тудуун база кылдыр.

Колхозчу тудугчулар тудуг материалын белеткелди чорутушкан, чамдык тудугтары кылп турар. Бо чылдын тудуунга 1500 кубометр чымыр материал херек турган болза, белеткиткени 1650 кубометр. Оон 75 хууун орук агычче үндүргөн болгаш 400 кубометри тудуг шөлдеринде өкпө дүжүргөн. Школа тудуунга нитизи-биле 2030 куб. метр чымыр чонуп белеткел болгаш школарын фундаментинин салып өгөлөөн. Тудугчулар школаны келир чаз өөредилгеге туткунтур доосуп, ажилга кирер сорулганы салып алганнар. Бо чылдык бирги каарталында ажилга кирер дээш 2 чуртталга бажынын, 60 дилги тудуг ферманын, 8 хураган кажааларынын тудуу доосуган.

Колхозка даш болгаш саман тудугтары кылдыр планда көрдүнгөн. Тудуг бригадалы 50.000 саманын бүдүрүп, 100 баш бызаа, 1000 баш хой кирер кажааларын саман-биле кылдыр. Оон ангыда тараа сайгарар 2 улуг серини база тудуп, ажилга кирер.

Тудуг бригадалында 2 автомашина, 2 трактор болгаш элөөн каш аът бижылдыттыган. Тудугчулар звеноларда үстүп алган ажилдап турар. Ш. Манлар-оол, Б. Кобуй-оол, Б. Дыргыч-кыс, Д. Очур, К. Чаш-оол, Е. Анай-оол ышкып, хун бүрүнү ажил оонааларын 125—150 хуу чедир кууседип турар тудугчулар хей.

Планда көрдүнгөн тудугларын Улуг Октябрының 43 чыл өөнүн байырагында белек кылдыр доосуп, ажилга кирер сорулганы колхозчу тудугчулар салып алган, хай-нымышканын ажилдап турарлар.

Мурнакчы аңчылар

Току районун Хам-Сырада үлетпур тывыш ажил-агыл черинде аңчылары 1959 — 1960 анымыр сезонунда өлүк болгаш балык тывышканын планин кууседир талазы-биле алган хүлээлелерин чедишиктерин куусеткелер.

Дуржугалык аңчылар Н. Тулин, Ак Шүүрге, Ак Маспал, Ч. Лопсан-Чимба олар 10 — 15 муң рублдын аң-өлүүн күрүнеге дузаап, боттарынга алган хүлээлелерин 220 — 325 хуу күсеткелер, социалист чарыштын тилекчилери болганнар. Оа ышкыш Г. Долганов, П. Карпов, Л. Кошурев, Ак Седип-оол, Ак Мыкылай, Д. Дороев, С. Байбан олар база-ла хей түнүнү өтүп дузаганнар. Херөже аңчылар Лопсан-Долга, Л. Селтегева, А. Есеева олар база эки көргүзүлгү болганнар.

Хам-Сырада үлетпур тывыш ажил-агыл черинде ажилдакчылары чеди чыл планин ийги чымында өлүк, балык тудуп, өске-даа яны-бүрү ажилгы байлаларын чып күрүнеге дузаар планин хуусаа бетинде кууседир дээш социалист чарыштын калбартып, күженишиктерин ажилдап турарлар.

КОЛХОЗЧУ ШАЛЧЫШАРДА

Комсомолчулар фермазында

Барыин-Хемчик районун «Большая» колхозунун № 1 сут-бараан фермазында коммунист эш Дагыга баштаган комсомолчу-аныктарын бригадалы ажилдап турар.

Комсомолчулар 1958 чылда бир саар инекке онааштыр ортумаа-биле 700 кг сүт саган болза, 1959 чылда саар инек бүрүзүндө 1400 кг сүтү саап алган.

Ферманын саанчылары кышкы үедө инектерин сүтүр чоруп чеди алып дээш бар-ла аргаларын болгаш курдавырларын ажилдап, мал чеминин рационун шын тургузуп турарлар. Комсомолчу саанчылар саар инектерин силос, кык сула, сиген бөзө өске-даа концентраттар-биле чемгерип турарында сүт саалды өрткөн чылдын бо үези-биле деңгээр 1,9 катан бедик болуп, ортумаа-биле инек бүрүзүндө бо чылдык март 10-га чедир 239 азы 50 саар инек-тен нитизи-биле 11.950 кг сүт садыган. Чыл эгенинде бээр күрүнеге 7244 кг сүтү дукаган.

Мурнакчы саанчылар С. Доклак, К. Матпалак олар боттарынга бижылган саар 10—10 инектерин бирөөндө-не март 10-га чедир 334—380 кг сүтү саап ап, саанчылар аразында социалист чарыштын мурунку олурунда чоруп турарлар. Чеди чылдык ийги чымында олар саар инек бүрүзүндө 1600—1650 кг сүт саар сорулганы салганнар.

Ферма өргөлдөчү Х. Дагы саанчылар ортунда агитас-массадык ажилды эки тургускан. Лекция бөзө болгаш солун номчулгалык доктаамал болуп, агитчууду 10 хонгаш-ла үндүрүп, аңаа чедер, четпестерин илередип, шүтмүчүлөдиг чүүлдерин чугалажып турар.

Хемчеглерни ап турар

Чаа-Хөл районун «Бурунгаар» колхозунун малынчы кымыр байдалы эки. Артелин шөөр малы масалы-биле өөлөп турар. Амгы үедө 2340 баш хой төрөөн, оларын 2342 баш хураганы менди алдыган. Мурнакчы хойжулар Даш, Кечилек, Шаравин олар төрөөн 481 хонжун хурагаларын эки доруктуруп алганнар.

Март айын баштайгы хүнеринде колхозтун деңгээринге улуг хар чагган, чамдык черлерде харын кымын 23—25 сантиметр четкен. Колхоз баштаар чери, партия организациязы, мал өмчилери болгаш малчынар малды кыштан менди ажырап талазы-биле хемчеглерин ап келген болгаш ап турар.

Шөөр малдын кыштагаларынче чем сөөртүр 2 тракторну, 2 автомашинаны тускайлаан. Амгы үедө кыштагаларга 9,35 тонна сиегени, 10,53 тонна суданы октаан болгаш сөөртүлгө үргүлчүлөп турар. Чолаачылар Ушунула, Сыкын олар мал чеми сөөртүрүнүн хун оонааларын 120—130 хуу кууседип турарлар.

Амгы үедө кыштагаларда күжү арган 406 баш улуг хойларын болгаш 2000 баш хураганын тургузу амырада кирер. Малды кыштан менди ажырап дээш демисел колхозта күштөлгөн, малда хорамч чок.

1959 чылдын дургузунда «Шынның» ажилчын болгаш идрээ бижикилеринде редакция 9132 чаганы алган. Оон 60 амыг хуузу «Шынның» арыннарына парлаттыган.

1960 чылдын баштайгы айларында редакцияга иелген чагааларын саны мурунда чылдарын о үези-биле дымчээрге дына көвүддөн. Январда 961, февралда — 1039 чагаа, марттын чээрби беш хонунда 840 чагаа иелген.

«Шынның» номчукчуларынын чагаалары деп тускай арыннары үндүрерин редакцияда практикалап турар. Бо дээрге 13-кү ындагы арын болур. Ынчангаш бүгү номчукчуларын бо арынга идеялейн киржирин редакция сүмөлөп тур. Солунун материалдарынын байлап, яны-бүрү темаларыг болуру хамыктык мурунда силерден хамаржыр, эргим номчукчулар!

КУЛЬТУРА ТЕМАЗЫНГА

580 амыг номчукчуларлыг

Комсомолчу Кара-Сал Чечек Бай-Тайга районун Сталин атыг колхозунун клубунда библиотекага үр чылда кызымакчак эки ажилдап, колхозчу номчукчуларын макталып ап келген.

Эш Чечек библиотеканын ажилын эки тургузуп, колхозчуларын библиотекаже хаара тудуп шыдаан. Номнарын, солуннарын, журналдарын чысаалдыг тургускан болгаш номчулга өрөөлин эки дерип кылган. Колхозчу суурнун чурттакчылары кандыг литература, солун номчукчулар ийги, библиотеканын ап турар.

— Библиотекаже чонну хандыкшылар дээш номчулга конференциязын арттирип, аңаа чаз номнарын чугалаштырып, номчукчуларын санал-ооналарын ап турар мен — деп, эш Чечек чугалап олурар. Чөөн чаз арттирген номчулга конференциязын башкы И. Калдар-оол М. Шолоховтун «Андарган кур чер» деп чозалык дугайында илеткел кылгаш, чозалыктын амыдырал-чурталгалын, чозал ажилын тайылбырлаан.

Библиотеканы организастыг ажилды доктаамал чорудуп келген-биле номчукчуларын саны 580 амыг турар. Эштер С. Далар-оол, В. Батуков, А. Поповский, К. Селек, Х. Аалчык, И. Март-оол, Х. Кара-оол, А. Шахмат ышкып литератураларын доктаамал ап, номчуп турарлар хей. М. Шолоховтун чозалыгы — «Төрөн чурт дугайында сөс», «Өлжүм Дөн», «Кижинин хуу-салымы» деп номнарын номчукчулар улуг сонургал-биле номчуп турарлар.

В. И. Ленинни төрүтүнгенинде бээр 90 чыл болур оюнга холбашкан будуну библиотеканы организастаан. В. И. Ленинни чозалыгы, фото-туруктары, Ленин дугайында сактышкынар ында кирген. В. И. Ленинни амыдырал-чурталгалынын, революстуг ажил-чорудулгазынын дугайында илеткелдерин, беедаларын библиотеканы доктаамал организастап турар.

ХУННУҢ-ВЕ...

Область төвүнде самолёттар бистин колхозка хүнүчү-не көөп турар. Оон уаамында суурнун чурттакчылары төп солуннарын, журналдарын бир-ийи хонгаш, а область солуннарын үнгөн хүнүнде номчуп турар.

Колхоз төвүнде ырак Каргыда, Сарыг-Хөлде фермаларын малчынары болгаш саанчылары чыгыла-

Совет кижилер дугайында

МЕХАНИК—АГИТАТОР
Току районун «Совет Тыва» көдө ажил-агыл артелинде киномеханик Б. Сапый массаны кино көрүлгезинге хандылар талазы-биле улуг ажилды кылп турар.

Кино үндүрерин чарлалында ангыда, эш Сапый чон чымыр черлерге, колхозчу өргөлдөгө чаз солун кинолар үнерин чарлап, киноларын допу тутказын чугалап берип, каян кинону үндүрүп эгелээрин мурунда корукчуларга тайылбырлап бээр.

Эш Сапый өрткөн чымын 202 кино көргүзүп кылп тургаш, 257-ин чедирген, аңаа 10050 кижини хаара тудар планын 11722 кижик чедирген. Ынчангаш чыл планин 134 хуу күсеткел, районда эки ажилды киномеханик деп санадып турар.

Кинемеханик—агитатор бо чылдын баштайгы айларында планин база чедишиктерин куусеткен. Январ, февраль айларынын оранчок ажырган.

Т. ЧАТ.

УЖЕН ЧЫЛ
Чаа-Хөл районун Ак-Туру суурунда магазинни тандынып Ширин-Дарыма ол ажилына үжөн чыл болуп, бо аразында күрүнең өнчүзүн көрүнгүр кадалап келген.

Хой-нитичин херээ дээш аксеткилдиг ажилдап турарин коргош, Ширин-Дарыма райо баштаар чери каш удаа демделеп, өрткөткү чүүлдер-биле шаңнаан.

Ширин-Дарыма бодунуң хүлээлгезин эки күсседип, магазин деңгээрин аштап, арыг-шевер тургузуп турар.

М. АСПАН-ООЛ.

МАКТАДЫП ТУРАП
Тандымы кижик хайгаарал, көрүп турар черинде деңгээрин арыг-шеверин база хаймылаар. Өвүр районун Чаа-Суур чеди чыл школанын тандымын Тулуш Хуурак школанын деңгээрин үргүчү ширин, аштап турары-биле школарын, интернаттын, столовананын чаны кезде арыг чыдар. Культура, арыг-шевер дээш ак-сеткилдиг ажилдап турарын барымдаалаш, школарын дирекциязы, профком, районун партия, совет организациязы оуу мактап келген.

Хуурактын күш-ажылын бедир-биле үлөөл көргөн, СЭКП район кому, райлуксому оуу хүлүлгө бижи-биле каш удаа шаңнаан.

Э. ШАГДЫР.

ХӨЙ-НИТИЧИ ПОВАР
Комсомолчу Донгак Уйнукай 1951 чылдан бээр Өвүр районун Торгалыг чеди чыл школанын столованында поварлап турар. Бо үезин иштинде бодунуң мергежлин бедирди, онашкан ажилына ак-сеткилдиг чорун көргүзүп келген болгаш өөреникчилерин чир чемини шымарын эки-жидип, школа коллективинин макталын чедип алган.

Д. Уйнукай яны-бүрү чемнерин кылдырып школаларын өөредип, өөредилге чылы доостуру билек, школа септелгезин чылды-на идеялейн киржип турар.

Ол хөй-нитичин ажилына база-ла идеялейн киржип турар. «Торгалыг» көдө ажил-агыл артелинде аныктарын бот-тымын уран чүүл болгумунуң муракчы киржикчилерин бирээш.

Д. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Шуурмактын мал чыннарында

Тес-Хем районун «Чодураа» көдө ажил-агыл артелинин Шуурмактын Алдын-Бара-Боомда 110 баш анык инектеринин каларчымы Кылаан-оол, Куранда 544 баш аныктар каларчылары Кавыйлык, Балбар олар малдын кымыр ажалгалыгы улуг кичээлейни салып, бар-ла аргаларын херегап турарлар. Моон түнелинде каларчыларын малынчы амыр байдалы эки.

Бо колхоз өрткөн чымын мал чеми белеткээр планын куусеткени-биле Шуурмакта малчынарын малынча нежеде чем чедишпей турар. Ынчалза-да кыштын айымында чангыс-даа баш мал хоратпас дээш малчынар шудурту ажилдап турар.

Чепектерин өстүрүп турар деп фотототол.

Фот. Ч. Сендажмын.

Маадырлыг совет солдаттарга совет улус чоргаарланып турар

Маадырны өстүрүп доруктурган ада-иеге

КУЙБИШЕВ. (СЭТА). Ожум океанга маадырлыг чорукту кылган бөлүк совет дайынчылары удуруп чораз бир сержант Асхат Зиганшинин Шентала суурга ала-незинин адына изги амыр-менди айтырган, байыр чедирген чагалар, телеграммалар кээп турар.

Рахман болгаш Хатым Зиганшинерге СЭКП-нин Куйбышев обкомунун байыркы чагазында чугалап турары болза:

«Силернин оглунар Асхаттын болгаш оң эштеринин океаннн халамы маадырлыгы-биле алып тилкенинге Куйбышевтин партия обкому силер-биле кады өөрүп тур. Бистиң улуг Төрөөн чуртувустун маадырлыг патриодун доруктуруп өстүргендер дөш ийи-биле өөрүп четтиривис. Бодунарың амырды-лыгарга база амырдыгарга чедиш-кинин болгаш кадык чагай болу-рунары күзөлвис».

Куйбышевтин ВЛКСМ обкому мынчаар бижээ:

Улустарнын найыралынын университетин организаастаарына

Москвада улустарнын найыралынын университетин тургузуп турар дээрн даярдап чыгарып бериле.

Университетти тургузуп турар чедир—Азия болгаш Африка чурттары-биле аң-сеткил каттыштырылганын совет комитети, дашкы чурттар-биле найыралын болгаш культура харылааларынын совет интилектеринин ашкелди, ВЦСПС университеттин чөвүделин тургускан. Оң чөвүлде-де ук организаастарнын төлөө-лекчилери, а ол ышкаш ССРЗ-нн аныктар организаастарнын комитетинин болгаш ССРЗ-нн Дээди болгаш ортумак тускай өөредилге министрствонун төлөөлекчилери кирген. Моон сол-галар чөвүлдедин составына ор-далкы ректорлар, салбырлар де-каннары болгаш университеттин профессорларындан, башкыларындан, студенттеринден сонгуту-руп төлөөлекчилер база кирер анаар.

Техниктер эртемнерин доктору профессор С. В. Румяшевти улустарнын найыралынын уни-верситетинин ректорунга то-муулаан. Соңгу үеге чедир ол ССРЗ-нн Дээди болгаш ортумак тускай өөредилге министринин оралдакчысына турган.

Улустарнын найыралынын

«Индиг кайгамчыктыг маадыр болду кижизиткен бистиң чуртувустун бодун ажил-ишчилери силерге чүрөктин ханымында четтирди-вис».

«Канаш» совхозтун хаван фер-малынын бригадир Социалисттик Күш-ажылдын Маадыры Е. Лева-кова Асхаттын иени биле адамыга индиг чыгып сөстөрдиг чагааны чоруктап:

«Бодун эштери-биле кады 49 хонукта бойдувустун халамы-биле демисепкен тилеп үнген силернин оглунар Асхатты кижизиткенинер дөш чүрөктин ханымында өөрүп четтиргенимиңа хүлөөп ап көрүңер. Асхаттын туруштуг, индиг болгаш эрес-маадыр чорук бистиң чурту-вустун анык салгакчыларыга үлөгер чижек болур.

Силернин оглунарың маадыр-лыг чорунга сорук кирген бистиң бригадасы чеди чылдык ийги чы-лында алган социалисттик хүлөө-гелерин күсүдери дөш бүгү-ле кү-жүн салыр».

университетинин чөвүлели 1960 чылда хүлөөп алышканын дү-рүмү чугалап бериле, боду-лаан. Ады факультеттерге: инженер, кезде ажил-агы, ме-дицина, физика-математика бол-гаш бойду эртемнери, төөгү, дыл, экономика болгаш эргедик факультеттеринге хүлөөп алыш-кыны кылды. Факультет бүрү-дү-ле өзүн каш тускай эртемни кижилери белекээр. Сөк-яз-мы, националы болгаш шажын чүдүргөн хамаан чокка 35 хар-га чедир намыз эр болгаш хе-роэжон кижилери университет-ке хүлөөп алыр. Хүлөөп алыш-кын дугайында билиршикинни Азиянын, Африканын болгаш Ла-тин Американын чурттарындан шуут-ла университетке азы ССРЗ-нн дашкы чурттарда элчин болгаш төлөө чедирин дамчы-тыр кирип болур.

ССРЗ-нн чааа улустарнын найыралынын университетинге өөредилге, чуртталга болгаш өс-ке-даа культура-амырдан ба-жычварын Москва хоорайдан берип турар, а ол ышкаш уни-верситеттин өөредилге лаборато-рияларын болгаш кабинеттерин де-риринге эргежок чутуза хөрөн-гинин тускайлап турар.

Университетке өөредилгенин эгелери — октябрын 1-де.

Маадырлыг чоруун магадап тур бис

КИЕВ. (СЭТА). Ажы океанга 49 хонукта бойдувустун халамы-биле демисепкен келген дөш совет дайынчыларың чижегел чок маадырлыг чорунун дугайында медэни киев-чилер, бүгү-ле совет улус-биле бир дөмей, улуг чоргааралдык сеткил-сагыжи-биле уткааннар. Хоорайнын бүтү ажычы чоңу Төрөөн чурттуу алдарыг оодарынын маадырлыг чоруну магадап турар.

— Бистиң чагыс ада-чурттуула-рымыстың күзел-соруктуг күжүнү болгаш сыныш чок чорунуну база бир улуг илерээшкени бүтү деле-гей көргөн. Олар боттарынын маа-дырлыг чоруну-биле Совет Төрөөн чурттуу алдарын алгыдарына

үлүгү киригенер—деп «Больше-вик» заводтун мастери С. М. Очко-глаз чугалаан.

Ол-ла бугурургениң диспетчери Л. И. Эльберттин чугалааны бол-за:

— Өй-шаанда сунган хол кажан-да найыралдын херечизи болуп келген болгаш болуп турар. Ожум океанга бойдувустун халамыга та-варышкан дөш совет кижилерин американын сагыш тоап, ки-чөөгей салып турганы Совет Эви-лели биле Американын Каттышкан Штаттарынын улустарынын аразы-да найыралды болгаш кайы-кайы-зын билчир чорукту улам ынай быжыгалаарынын херээге үлөгер-чижек болзун.

Төрөөн чуртунче үнүпкенер

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-нын корреспонденттери В. Богачев биле В. Колокольниковтук дамчытканы болза: А. Зиганшин, Ф. Поплавский, А. Крюковский болгаш И. Федотов олар Гленковта чыллага даштанып турганынын үезинде теле-фон соксаал чокка дагжап тур-ган. Маадырлары Москвадан, Кие-втен, Бакудан, Николаевскиден болгаш Совет Эвилелинн өске-даа хоорайларында телефон дамчы-тыр чалап тургулаан. Совет дайын-чылары Болгариядан келген кор-респондент байыр чедирген, ботта-рынын маадырлыг чорунун дуга-йын Софийаны аныктар солунуна бижирин дилээ. Ол ышкаш Фи-лип Поплавский бодунун ада-нези-биле база чугалаашкан. Ботород-ское суурдан Федотова оон ачаны, Ефим Трофимович, дунамыз Васи-лий болгаш кадайы Иранда теле-фонуп чугалаашканнар. Дамчылы-ры багай-даа болган болза маа-дырларың сеткил ханган. Элээн үр ужурашпаан соонда боттарыңа чок үнерин база катап дынаан-нары ол.

«1—36» деп баржанын маадырлыг элдеринин кадыкыл байдалы эки. Оларын күш-шымдалы дүргени-биле немежип, девиляри улгадып кел чо-руур. Март 22-нин эртенинде Глен-ковка хар чалкан, ыңчангаш оол-дар арыг агаарга үнүп келеш, сет-кил халдыр ойнаанар. Хундус олар солунар помчуп, билларда ойнап.

Дөрттүн дугайында бодал

«Эрин ашкан далай кончуга—Эриг Тыва чугаасы бо. Улуг өйдө—совет шагда Утказын ам чидирген-дир.

Сураа үнген, ады алгаан Сугуларын саны хей бол, Бир-даа черге каттышканын бистиң дөртке эинешес-тир.

Хаттыг, чаштыг, шуурганым, Хажыр далай дужуп берген. Маадырлар — совет эрлер. База катап чыскаалымда.

«Бака кирген ашке детки — Балдыгалыг эки сеткил». Американы өнүктүрүп Алавайн баар арга чок-тур:

Солдат биле солдат душкан, Сокчу бербес, магагал-дыр. Чаалашпайн чурттап бооруну Чаагай, дийрип чижээ-дир ол.

Тайбын хүн-не турар болза, Далайларда чүңү кончу! Тайбын хүн-не турар болза, Таандыларда чүңү бедина!

К. КУДАЖЫ.

селгүселеп чоруп турган. Гленков-тук кудумчуларыга ол чер чуртту-гар оларга чыгып байырын үргүлүч чедирип турганар.

Маадырлыг дайынчылар Нью-Йоркта совет колониянын школазы-нын өөреникчилери-биле база ужу-рушканар. Чырык, делдем залага пионер отряды чыскаалышкан. Бүгү уругуларын мурундан Саша Глян-нов маадырларга байыры чедирген, оларга кадык чагай болгаш улам улуг чедишкенин болурун күзөө. Гаял Дорговецка школазын өөре-никчилеринин коллективин чагаа-зы оларга тудускан. Силернин маа-дырлыг чорунуар—бүгү совет пионер-лерге кайгамчыктыг үлөгер-чижек болган. Ол маадырлыг чорук бистиң угаан-медерелисике база-ла мөңгө-зи-биле арттар деп уруглар мында бижээнер.

Пионерлер дөрт совет дайынчы-лары боттарынын дружиназынагы хундулуг кежигүнер кылдыр хүлээп алгаш, оларга чыгыр кызыл пионер галстуктарың багалар бергенер.

А. Зиганшин, Ф. Поплавский, А. Крюковский болгаш И. Федотов олар хундулуг кежигүне кирип алганы пионер дружиназы-биле үр-гүлүч харылашкып турарын уруг-ларга азааннар.

Маадырлыг дөрт совет дайынчы-лары марттын 23-те «Кун Мэри» деп парохода олурупташ, Американын Каттышкан Штаттарындан үнүпкенер.

Кызылдын улестур комбинатынын херээже улуска палыте даараар цегинде бригадир Тасяна Яковлева Солыеванын болгаш быжыкчы Анна Торофеевна Коркинаны кады санаар болза, мында чүгө 13 киж ижмадап турар. Ол цехке чүгө Кызылдан эвес, районнар-дан база чагылар кирип турар.

РЕПОРТАЖ

Чедиги чылдын ийги чылында бо коллектив коммунист күш-ажыл бригаданы деп бедик атты чедип алыр дөш социалисттик чарыштын одурууга кирип, чаа өзү-биле ажылдап эгелөөнер. Олар ай пазын үргүлүч 115 хуудан өрү күсүдир, бугуруп үндүрер продукциянын шынарын экижидер, күш-ажылдын чурунун урөвөс болгаш ажылга, ол ышкаш өг-бүлөгө үлөгерип болур, электроэнергияны камаар, ажылдап турар чедир арыг тургузар деп хүлөөлгени алгаш, оңу чедиш-кинин-биле күсүдип туралар.

Эң-не чугула чүве — чоңуң чагыларын чарып, эпит болгаш эки шынарыг кылдыр белекээр. Найыралдыг бичи коллектив бир хүнде 4 палытеги кедер кылдыр белекээр, азы бир айда 100 палытеги даараар толаргай пазын. Ам олар пазын үргүлүч азыр күсүдип турар. Бир хүнде 6 ийише 7, айда 135—140 палытеги даарап туралар. Бо чылдын январь пазын 137 хуу, февралдын—136,6 хуу күсүткөш, олар Кызылдын бугурулгелер чедирини аразына шилчип чорур ышпелди ийи удаа улаштыр чаалап алганар.

Бригаданың кежигүнери эртен ажил шагы эгелөө-ринин мурунда чыгып келеш, ол хүн кымын, чүңү кылдырын тодардып, дугуруп алгаш, ажылдап эгел-ий бөөрлер (үстүне чурю). Оларын ажилында бир онза чүтү болза чаа метод-биле ажылдап эгелөөни бо-дур. Областың өске даараналга чедиринде чагычыл-ларын түс-түс чагыларын мастер киж иж эгезинден төңүзүгө чедир чазасаан кылдыр болгай. Мында ин-дыг эвес. Чыгып палыте даарап эгелөөн болза ол палыте-белен болгужеге чедир пектин шууту 13 мастерлериниң холдарын дамчып өртөр.

Бригада методу-биле мынчаар ажилдаарга даарап

турар палытер дүргөн болгаш эки шынарыг дөстөр. Ол ашкан, продукциянын шынарын экижидеринге мастерлерин харыскалган бедидип турар. Илангыя сөөлү үедө чагычыларын чагылар дика нарын фасон-биле даараарын олардан итеп турар. Оңу бир ийи мастерлерин киржилгези-биле күсүдери берге Бугуруучулуг, бригада методу-биле ажылдап эгелөө-ни — даарачыларын база чедишкени.

Быжыкчы А. Т. Коркина, мастерлер Н. Г. Мишова, В. И. Родина, бригадир Т. Н. Солыева олар — брига-даның чоргааралдары. Олар чүгө эки ажилдап турар эвес, харын база бригаданың ийги ажилын экижи-дип алыр дөш үлөгер-чижөөн өскелерге көргүзүп ту-рар «алды холдарың» кижилер болур. Быжыкчы, коммунист А. Коркинын (оң таласында чурюнта) ажилы — чагычылдарын палыте даараар материалдарын хүлөөп ап, хемчөөшкенин кылдып, база катап хем-чөөшкенин кылган, палытеги эезинге дужаап берси-жеге чедир үргүлүшөр. Бо хүлөөлгелерин чиги-биле күсүдериңин чагычылдарын Анна Торофеевна экижи-биле шилчедип алган болгаш бугурулгени-биле ажыл-дап турар.

Бригадада эң-не анык мастер, комсомолец Лиза Ковит чокка чаа-ла өөреникчилеп ажилдап турган. Хоочун ажилчыларынын дуржулгазын дүргени-биле шингедип ап, кызыкмыккай ажилдап турган, Лиза Ш разрядтын мастери деп мергежиди чедип алган. Ол ам калды-даа берге даарангаларын чазасаан күсүдип шыдар. Иңчала-даа бригадир Тасяна Яковлева Со-ловьева анык мастерге үргүлүч сагыш салып, боду-нун дуржулгазын сүмөлөп берип, аны үргүлүч-де ду-раалык берген турар (солгай таласында чурюнта).

Палытер дааракчылары 1960 чылдын бирги квар-талынын пазын март 20-де күсүдипкениер.

А. АИР.

Фотолар авторнун.

„Чемодан“ хөөннүг чорук чүңү көргүзүп турарыл?

Улуг-Хем районда «СЭКП-нин XX съездин» колхоз ажил-агы тала-зы-биле районук улуг колхозтары-нын бирези. Индиг болза-даа кол-хозтун удуртур ажилдакчыларынын барык шуптүзү «чемодан» хөөнүг чорукка кирип, боттаннап ажылдап турарынын ужурунда колхозтун ийги ажил-чорудулаанында эште-жир аргажок четистер алеретти-нип турар. «Чемодан» хөөнүг, бот-таннашкын дугайын сөөлүрүдир чугалаар бис. Ам колхозтун ажил-агынын ийги байдалын долчузу-биле таныжып көрөзүдөр.

Амгы үедө бо колхозта байдалы мал кыштагаладышкымы болгаш чаксы хову ажилдарына белекел тодаргай көргүзүп турар.

Колхоз баштаар черинин кылдыра көрүп турары-биле алып болза, мал кыштагаладышкымы «чүгөөр» ишкан сагындыр болза-даа мал кыштагаладышкымы дык дүвүрө-занын болуп турар. 1959 чылдын январь, февраль айларда колхозтан ниятти-биле чүгө 45 баш мал өг-гөн турган болза, бо чылдын март 20-ге чедир 481 баш мал өлгөн. Малдын хорамчаны ам-даа үргүлүч-лөп турар.

Малчынар ортузунга агитас-мас-салыг ажил кошкак чоруттуруп тур-ар. Малдын азырал, ажаалданын экижидер талазы-биле малчынарын негедде кошкак. Иңчангаш чамдык малчынар ниятинин малын дедин харысылга чок малдап, малды ар-гылып баксырадып, өлүрүп, чиди-рип, ниятинин ажил-агына улуг когарал чедирип турар. Чижээ, өшкү кадарчы Шөмр-оодан 70 ажай, 30 улуг өшкү, хойжу Аймыжыдан 20 хураган өлгөн, Сат Орусайнын кодында 600 баш ирт кодураала, оон 37 баш өлгөн, 10 башты берү чөөн. 79 ишек бызаалаан, олар-

нын бызааларын соок, дон кажаа-да ажаап турар. Олардан 6 бызаа өлгөн. Арып баксыраан, чүгө ыш менли турар хой, өшкү мун баш ажил турар.

Мал кыштагаладышкынын бай-далын экижидер, ниятинин малын камгалап алыр дугайында айтыры-нын колхоз баштаар черинге, партия организаациянын, кезде Советтин күтүкөмүнү хурадаларына, ук Со-веттин сессиясыга хай удаа чуга-лажып, өзөш эвес чагай шиптир-лерин удуртуп келген. Ол шиптир-лер херек кырында күсүдө чок хө-вөр арып турар. Чижээ, кезде Со-веттин март 5-те болган сессияны-га мал кыштагаладышкынын бай-далын чугалаашкан шиптир үндүр-ген. Оон күсүдөзгөн база-ла үстү-етимеги турар. Ам мал массалын-биле оодал турар. Чам малдын каш-каш кажааларын немей тудар план күсүсеттимеги турар.

Чаксы хову ажилдары эгелөөрин чедир каш-ла саныг хонук ар-ган. Индиг түрбуже тарылга беле-кетке кончуп оожум болгаш чедиме чок чоруттуруп турар. Илангыя тракторлар болгаш кезде ажил-агы машиналарынын септелгенин мыр-най чөгөчиг байдала. «ДТ-54» деп 10 трактордан чүгө 4, «Беларусь» деп 5 трактордан 2 септеттинген. 18 сепканын чүгө 9-ун септөөн. Кү-жүрүзү олуртур беш машинаның чангымы-даа септеттимиз. Ол ыш-каш трактор андызынарынын чам-дыктарын шала септөө, а бир чам-дыктары шуут септеттимиз.

Тараа культураларынын үрөзине-ринин шынары багай. Оларын эки үрөзинег орнаас болза, чажым та-рымы аргажок. Ам дөрдүн орнада чогуур 110 тонна үрөзин бар. Ол ажил амга чедир эгелөөн. 30 тон-

на картофель үрөзини база четпес. Тарыла шөлдөрүнче 3000 тонна өдөк төгөр турган чүгө 80 тонна өдөкти сөөртүп теккен, ол ажил шуут шулуудан чадап турар.

Колхозтун сан-хөө байдалы база улуг бергедөшкөндө. Күжүнеге төгөр үзүн, кыска хуусаалыг чөзөл-бөөн 800 муң ажил рубль болуп турар. Колхозтун банкыда агар сан-нарында жоотуг чарыгдар ажалы чок. Оң ужурунда СТС-ке септет-кен тракторлар хөлезининге төлөөр акша чогундан септеттинген тра-кторлар ам-даа СТС кодында турбо-шаны. Оон ынай колхозчуларга ай-санында акша авансымы бөөри бот-танмай турар.

«СЭКП XX съездин» колхозтун ажил-чорудулаанында бо хире улуг четистер болдуруп турарынын чыл-дагынын чүңү-биле таймлырла-рыл? Мону хамыктың мурунда үс-түнде чугалаанымыс «чемодан» хөөнүг, боттаннашкын деп сөстөр таймлырлап турар. Чүгө дөргө, колхоз даргасы эш Лопсан-оол, партия эге организаациянын секретары эш Бичи-оол болгаш колхозтун өске-даа удуртур ажилдакчылары ажил-чорудулаа четистерин чайладыр талзы-биле болдунар арга хемчег-лери ап чорутпайн, харын бүгү ажилды ала-чугаарлашкычине дий-рип турар.

Маңаа удуртукчу ажилдакчылар-нын колхоз төвүнде чурттап турары база салдар чедирип турары чугаажок. Колхозтун кол удуртукчу-лары эштер Лопсан-оол, Бичи-оол, Туганаев, бухгалтер Кыштымов оларын өг-бүлелери Туранда, Ша-гаан-Арында чурттап турарындан ол удуртукчулар боттаннап, «чемо-дан» хөөнү-биле ажилдап турар. Иңчангаш бо боттап чурттап, ажил-дап турар даргалар чарык, бүдүн

«улуг хүннерде» район төвүнде өг-бүлелеринче чангылаш, анда 3—4 хонук эрттирлер чорук чачыл аларган. Даргаларнын аалдарыңе чанаттаар чорук колхозтун ажил-чорудулаанына саат ужураштырып турары черде билидирер. Колхоз тө-вүнге чүгө туржучуп чурттап шыда-вас даргалар чүве ийи? Ону киж иж кайгаар чүве. Оларын чуртталка дег бажынары чок бе дээрге, база индиг эвес. Суурда кышталыг, ийги арыг-шевер үш-дөрт-даа бажынын экижтеринде шооча азып каан, эөн-зирей берген тургулаар.

Удуртур ажилдакчылар мындыг индиг боттаннап ажылдап тура-рынын түнелдинде колхоз контро-зына, кудумчуларын ужуна, ба-жына колхоз даргаларын тыппаан, оларын сурагалаан колхозчуларын эртен-даа, хүндүс-даа, кежжө-даа кө-рүп болур. Ол ышкаш даргаларын херээлөөн, оларын маңаа, ырак уоак черлерден (Хендереден, Буура-да) келгилөөн малчынарын-даа кө-рүп болур. «Даргалар ам база чок, киж иж айтырып тургузуп, оңу бугу-руп алары берге чүве-дир, ам база хоңдур маңаарым ол-дур» дөш ыш-каш өске-даа чугааларын бо-ла дил-чип болур. Мындыг тодаргай чижек бар. Март 6-да школазын оозар мя-жын шөфтөп кылдыр төлөвлөткө-гөн турган. Ол хүн чымылган колхоз-чулар, башкылар ук ажилды башка-рар даргалар чок болганындан анал-ла тарап чангылай берген.

Улуг коллективтик ажил-агынын удуртукчулары мынчаар ажилдап турарга ажил-чорудулаа канчал өкөжлөр, ажил-агынын мурунда салдыган сорулгалар канчал күс-сеттинеер боор!

Бо удуртукчулар боттаннап ажил-дап чоруткан «чемодан» хөөнү-ден уштунуп, колхоз төвүнге туржучуп, боттары бот-инициатива-биле ажилдаар болза, ук ажил-агы бүтү талалы сайырап, бурунгаар деп-шиз аргалар бар.

М. НЫЗЫЛ-ООЛ.

Скарлатина — айыылдыг, халдавырлыг аарыг

Аарыг уругларын ойнаан чүүлдерин болгаш хевин дамчы-тыр, ол ышкаш чугалаанылга үезинде чөдүлден, база аарыг ки-жилер-биле харылашкан кижи-лерин дамчып халдаар.

Скарлатинадан ааран кижинин бажыныга барган киж иж болза оң халдавырын бодунуң бажы-ныңче апарып, кадык уругла-рына чипшырып болур.

Уругтун маңа-будунга шиваш-килер үнүп, боостаазы аарыг берге, бажыныңарже эччини доран-ла чалаар.

Скарлатина ангина хевиринг, шившик үнмей анаа эртип ба-за болур.

Медицина ажилдакчылары диагнозуң скарлатина деп илере-дип тургускан болза, уругун деп-дөрөн эмнелгеже чедирер.

Аарыг уругтун орунга шим-четпейн чытырар, аш-чемин таарыштырар болгаш чөп эмне-дери чугула негеттинеер.

Скарлатина бүүрөктерин бол-гаш кузактарың хууун аа-

рааны хевиринг үргүлүч кадар-нап турар.

Уругту эмнелгеже чорудуша-нылар соонда, уругтун хевин болгаш бажының ийтин декин-фекцияларын (ам холуктук экин-дирингер-биле), арыгларын не-гетер.

Скарлатинадан аарып эрттир-ген уругтар 40 хонуктун иштинде бодун долгандыр турар уругтарга халдавырын тардып болур.

НЕЛЕР! Аарыг уругларын ка-дык уругларже, кадык уруг-лары аарыг уругларже чокшу-ладып харылаштырбаар!

Уруглар ажаар чедирин эр-гелекчилери, школарын дик-ректорлары болгаш башкылар уругтарын кичөөгө келбей барганын тодаргай-биле илере-динер, кичөөп үскен уругларын школаже болгаш уругтар ажаар чедиринче эччиниң шынылга-ны чокка киирбегер.

Тыва областың Санитар-чырыдышын Бажыны.

РЕДАКТОР К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРАЛГА

Бөгүн «ВЛКСМ-нин 30 чылы» (улуг зал-га): «В. Жуков»—эргентиниң 10 шакта; «Суд чорудулааны сонгаар-латтыганы» (Процесс откладывае-ся)—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда.

«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (биче зал-га): уругларга программа—11, 1 шактарда; «Хөлөг» (Генерал)—3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: «Июган терге» («Зеле-ный фургон») —11.15, 1.15, 5.15, 9.15 шактарда; «Чырык дуңсера» («Бе-лая нога») —3.15, 7.15 шактарда; «Эртенгиң 9 шакта»—уругларга про-грамма.

ТЫЗА ОБЛАСТЫҢ ХӨГЖҮМ-УЛУШТИ ТЕАТРЫ

Бөгүн — март 27-де Г. Стефанскийн АРЫГ ЭВЕС КУШ деп 3 кездег шийи болур. Эгелери — хүндүсүнүң 12 шакта.

Бо-ла хуң кежжө— ЧАСКЫ БАЛ Эгелери — кежжөкниң 7 шакта.